

PAPER DETAILS

TITLE: Sinop'taki Islek Kafeteryaların Türkçe Bilinci ve Türk Kültürel Değerleri Bağlamında İncelenmesi

AUTHORS: Nurullah SAHİN

PAGES: 3698-3727

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/826245>

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Şahin, N. (2019). "Sinop'taki İşlek Kafeteryaların Türkçe Bilinci ve Türk Kültürel Değerleri Bağlamında İncelenmesi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (4): 3698-3727.

Geliř Tarihi / Received Date: 11 Ekim 2018

Kabul Tarihi / Accepted Date: 2 Mayıs 2019

Araştırma Makalesi

SİNOP'TAKİ İŞLEK KAFETERİYALARIN TÜRKÇE BİLİNCİ VE TÜRK KÜLTÜREL DEĞERLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Nurullah ŞAHİN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi

nsahin.86@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3462-0369

Öz

Dünya kültür ve medeniyet tarihine bakıldığında Türk kültür ve medeniyetinin önemli bir mihenk taşı olduğu görülmektedir. Dört bin yılı aşkın bilinen tarihleri boyunca Türkler; Asya'da, Avrupa'da ve Afrika'da sayısız devlet kurmuş, gelişmiş bir medeniyet meydana getirmiştir. İnsanlık tarihinin en köklü milletlerinden biri olan Türkler, tarihin birçok kırılma noktasında dünya siyasetine yön vermiş ve uygarlıkların oluşumunda etkin rol oynamıştır. Bu çalışmanın amacı; Türk kültür ve medeniyetine ait çeşitli öğelerin Sinop il merkezinde yer alan işlek mekânlarda ne oranda yansıtıldığına ve yaşatıldığına dair bir durum tespiti yapabilmektir. Araştırma, betimsel nitelikte bir çalışmanın ürünü olmakla birlikte veri toplama esnasında gözlem yönteminden faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle araştırmada, Sinop il merkezinde yer alan işlek kafeteryalarda Türk kültür ve medeniyetine ait unsurlar araştırılmıştır. Bu bağlamda Sinop il merkezinde yer alan ve insanların en çok tercih ettiği kafeteryalar gezilerek bu kafeteryaların isimleri, menüleri, mekân dizaynları, kullanılan aksesuarları gibi özellikleri incelenmiştir. Böylelikle kafeteryaların bu özelliklerinde Türk kültür ve medeniyetinin etkisi araştırılmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak Sinop il merkezinde yer alan işlek mekânların Türk kültür ve medeniyetine ait öğelere belli oranlarda yer verdiği ve bu mekânlarda çoğunlukla yabancı kültürlerle ait unsurlara yer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, kültürel değer, Sinop, Kafeterya

EXAMINATION OF MUCH FREQUENTED CAFETERIAS IN SINOP IN THE CONTEXT OF TURKISH CONSCIOUSNESS AND TURKISH CULTURAL VALUES

Abstract

When looking at the history of world culture and civilization, we see that Turkish culture and civilization is an important cornerstone. Throughout their history of over four-thousand years, the Turks established numerous states in Asia, Europe, and Africa, and developed an advanced civilization. The Turks, who are the one of the most rooted nations of human history, have guided world politics at many breaks in history and played an active role in the formation of civilizations. The purpose of this study is to determine the status of various elements belonging to Turkish culture and civilization in the busy cafeterias located in the city center of Sinop Province where these cultural elements are reflected and kept alive. In this descriptive study, the technique of observation applied for data collection. In the analysis of the elicited data, descriptive method was used. Firstly, the elements belonging to Turkish culture and civilization were examined in busy cafeterias located in Sinop city center. In this regard, the cafeterias which are most preferred by people in Sinop city center were visited, and the characteristics of these cafeterias such as their names, menus, space designs, accessories used were examined. In doing so, the effects of Turkish culture and civilization on these features of cafeteria were scrutinized. Based on obtained the results, it has been found that while elements belonging to Turkish culture and civilization are given space at certain rates in the busiest places in Sinop province center, elements belonging to foreign cultures are given a larger space.

Key Words: Turkish Culture, Culturel values, Sinop, Cafeteria

1. GİRİŞ

Bir milletin tarih sahnesinde var olduğu andan itibaren günümüze kadar geçen süreç içerisinde elde ettiği veya biriktirdiği kazanımlara, maddi ve manevi değerlere kültür denilmektedir. Kültür, bir milletin ömrünün özüdür. Bu öz sayesinde o millet bilinir ve tanınır. Bu nedenle bu özün kuşaktan kuşağa aktarılması ve binlerce yıl sonrasında dâhi yaşatılması önemlidir.

Modern dünyada, bireyler ve bu bireylerin bağlı bulunduğu toplumlar; birçok problemle karşı karşıyadır. Psikolojik, sosyolojik, ekonomik, siyasi vb. gibi çok büyük bir çeşitlilik yelpazesine sahip olan bu problemlerden biri de toplumların kültürel genetiklerini geleceğe aktarma ve bu sayede gelecekte de var olabilme problemidir. Bu problemin üstesinden gelmeyi başarabilen toplumlar, geleceklerini garantiye alacak ve sağlam adımlarla yollarına devam edebileceklerdir. Bunu başaramayan toplumlar ise, geçmişte yaşamış ve şu an adını dâhi bilmediğimiz topluluklar gibi başka milletlerin boyunduruğu altında yaşamaya ve zamanla asimile olarak tarihin tozlu sayfalarındaki yerlerini almaya mahkûm olacaklardır.

Dünya kültür ve medeniyet tarihine bakıldığında Türk kültür ve medeniyetinin önemli bir mihenk taşı olduğu görülmektedir. Dört bin yılı aşkın bilinen tarihleri boyunca Türkler; Asya'da, Avrupa'da ve Afrika'da sayısız devlet kurmuş, gelişmiş bir medeniyet meydana getirmiştir. İnsanlık tarihinin en köklü milletlerinden biri olan Türkler, tarihin birçok kırılma noktasında dünya siyasetine yön vermiş ve uygarlıkların oluşumunda etkin rol oynamıştır. Gerek Müslüman olmadan önce gerekse Müslüman olduktan sonra kurduğu devletler sayesinde mükemmel bir kültürel birikime ulaşan Türk milleti, bu birikimini günümüze kadar ulaştırmada ve gelecek nesillere aktarmada aynı başarıya maalesef gösterememiştir. Türk milletinin zengin kültürel mirasına ait birçok öge / unsur günümüzde ya tamamen unutulmuş / yok olmuş ya da unutulmaya / yok olmaya yüz tutmuştur. Genç nesillerimiz, dünyayı kasıp kavuran popüler kültürün etkisinde kalarak kendi atalarının dünyaya ve insanlığa kattığı birçok değerden ve kültürel mirastan habersiz yaşamaktadır. Bu üzücü ve tehlikeli durum, biyolojik genetiği aynı olan dede ile torunun kültürel genetikleri arasındaki büyük farkın daha da büyümesine yol açmaktadır. Yani gün geçtikçe, dede ile torun arasındaki ortak noktalar azalmakta, dede ile torun birbirlerini anlamada zorlanmakta ve birbirlerine yabancılaşmaktadırlar. Bu, hiç şüphesiz, bir milletin karşı karşıya kalabileceği en tehlikeli durumlardan biridir.

Milletler için bir hayat memat meselesi olan kültür aktarımını gerçekleştirmenin en önemli yolu ise, hiç şüphesiz eğitim öğretim faaliyetleridir. Bireyi toplumun istediği yönde yetiştirme ve kültürlenme işi olarak tanımlanan eğitim, bir millete ait kültürel genetiği geleceğe

taşımının en önemli ve hassas yoludur. Bu nedenle eğitim öğretim faaliyetleri profesyonelce planlamalı ve uygulanmalıdır. Millete ait kültürel değerler ve özellikler, formal ve informal eğitim süreçlerine iyi bir şekilde yerleştirilmeli ve milleti oluşturan her bir ferde benimsetilmelidir.

Kültürel aktarımı gerçekleştirmenin ve kültürü yaşatmanın önemli yollarından biri de; toplumun kültürel unsurlarına sahip çıkmasından ve gündelik yaşamda bu unsurlara uygun bir yaşam benimsemelerinden geçmektedir. Yani toplumdaki her bireyin, dil bilinci, tarih bilinci ve kültür bilinci noktasındaki eksikliklerini tamamlaması ve bu konulardaki hassasiyetini artırması büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle her Türk vatandaşı, gündelik hayatında bizi biz yapan değerlerimize, Türkçeye, Türk tarihine, Türk kültürüne ve mirasına sahip çıkmalı ve bunları yaşatmayı kendine gaye edinmelidir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı; Türkçe bilincinin ve Türk kültür ve medeniyetine ait çeşitli öğelerin Sinop il merkezinde yer alan işlek mekânlarda ne oranda yansıtıldığına ve yaşatıldığına dair bir durum tespiti yapabilmektir. Bu bağlamda öncelikle araştırma kapsamında incelenmesi planlanan 10 adet kafeterya tespit edilmiştir. Bu 10 adet kafeterya; Sinop il merkezinde, müşteri potansiyeli en fazla olan yani en işlek kafeteryalar arasından “random” tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma, betimsel nitelikte bir çalışmanın ürünü olmakla birlikte veri toplama esnasında gözlem yönteminden faydalanılmıştır. Karasar’a (2005: 168) göre “gözlem, belirli bir kimse, yer, olay, nesne, durum ya da şarta ait bilgi toplama amacıyla, belirli hedeflere yönetilmiş bir bakış ve dinleyiş olarak tanımlanabilir. Diğer tekniklerle karşılaştırıldığında en önemli farklılıklarından biri, bilgilerin başkalarının raporları ve benzeri ikincil kaynaklardan değil, doğrudan elde edilmesidir.” Bu bağlamda, tespit edilen bu 10 adet kafeterya gezilerek bunların isimleri, mekân dizaynları, kullanılan aksesuarları gibi öğeleri incelenmiş; bu öğeler Türk kültürü, medeniyeti, yaşayışı, inanışı ve Türkçe bilinci gibi perspektifler bağlamında değerlendirilmiş ve bu perspektifleri yansıttığı düşünülen ilgili öğeler fotoğraflanmıştır. Gözlem yöntemi ile elde edilen verilerin analizinde ise, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz türünde elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Buna göre; tespit edilen 10 adet kafeteryanın gözlemlenmesi neticesinde elde edilen ve fotoğraflanmış öğeler, başlıklara ayrılıp değerlendirilmiştir. Böylelikle bu 10 adet kafeteryada; Türkçe bilinci ve sevgisi ile birlikte Türk kültürü, medeniyeti, yaşayışı, inanışı ile ilgili yansımaların ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen kafeteryaların gözlemlenmesi neticesinde elde edilen ve fotoğraflanmış öğelerin sınıflandırılması işlemi, eş zamanlı olarak araştırmacı ve Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümünde görev yapmakta olan bir doktor öğretim üyesi tarafından ayrı ayrı yapılmıştır.

Yapılan iki ayrı değerlendirme sonucunda, üzerinde fikir birliğine varılan kodlar aynen bırakılmış; görüş ayrılıklarının yaşandığı yerlerde ise, karşılıklı tartışmalar yapılarak ortak bir görüş üzerinde fikir birliğine varılacak şekilde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen analizin güvenliğini test etmek için Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen formül kullanılmış, araştırmanın güvenilirlik düzeyi ortalama olarak %94 olarak tespit edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Kafeteryalardaki Dil Kullanımı ve Edebiyat

Bu başlık altında, araştırmaya dâhil edilen kafeteryalardaki dil kullanımı, Türkçe bilinci ve edebiyat ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1. Kafeteryalarda Dil Kullanımı

Bu başlık altında ilk olarak kafeteryaların isimlerinin Türkçe olup olmadıklarına bakılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya dâhil edilen toplamda on adet kafeteryanın ismi incelendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Tablo 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Kafeteryaların İsimlerinin Türkçe Olup Olmamları Bağlamında Değerlendirilmesi

Tamamen yabancı sözcüklerden oluşan isimler	6	% 60
Türkçe ve yabancı sözcüklerin bir arada bulunduğu isimler	1	% 10
Tamamen Türkçe sözcüklerden oluşan isimler	3	% 30
Toplam	10	% 100

Tablo incelendiğinde toplamda 10 adet kafeteryanın 6'sının, yani % 60'ının isminin tamamen yabancı sözcüklerden oluştuğu görülmektedir. Bu kafeteryaların isimlerinde özellikle İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Arapça kökenli sözcükler yer almaktadır. Tabloya göre 10 adet kafeterya içerisinde sadece 1'i hem Türkçe hem de yabancı sözcüklerin yer aldığı bir isim kullanırken, 3 adet kafeterya da ise tamamen Türkçe / Türkçeleşmiş sözcüklerden oluşan isimlerin tercih edildiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre iş yerlerinin isimlendirilmesinde Türkçenin tercih edilmediğini söylemek mümkündür. İş yeri sahiplerinin bu tercihleri, onların Türkçe bilincine ve hassasiyetine sahip olmadıklarının bir belirtisi olarak görülebilir. Öte yandan kafeteryalar isimlendirilirken yabancı sözcüklerin tercih edilmesinde, bu mekânların potansiyel müşterisi konumunda olan gençlerin (lise ve üniversite öğrencilerinin) popüler kültürden çok fazla etkilenecek yabancı isimli yerleri tercih etme eğilimlerinden dolayı işletme sahiplerinin müşteri çekme / müşteri kaybetmeme kaygıları bir sebep olarak gösterilebilir. Bu bağlamda bir başka sebep ise, Sinop ilinin yapısıyla ilgilidir. Sinop'un deniz kenarında olması ve özellikle yaz aylarında yabancı turistlerin Sinop'a gelmesi; kafeteryaların yabancı isimlerle adlandırılmasında bir sebep olarak görülebilir. Böyle

bir durumda da işletme sahiplerinin turistlere hitap edebilme adına iş yerlerinin isimlerini yabancı sözcüklerden seçmek istemeleri pek âlâ mümkündür.

Sinop ilindeki kafeteryalarda dil kullanımı başlığı altında bahsedilmesi gereken diğer bir husus ise, bu iş yerlerinde çok fazla yabancı sözcüğün ve ifadenin kullanılmasıdır. Bu sözcüklerin ve ifadelerin Türkçe karşılıkları olmasına rağmen bu şekilde kullanılmaları dil bilinci bağlamında yeteri kadar hassas olamadığımızı gösteren bir başka delildir. Araştırmaya dâhil edilen kafeteryaların birçoğunda “take away”, “hot-cold”, “wifi-free”, “deserts”, “coffee”, “Turkish Coffee”, “Fresh”, “cafe”, “bistro”, “tea”, “tip box”, “no”, “christmas tea”, “winter tea”, “family”, “friends”, “frozen”, “aloha” gibi sözcük ve ifadelere rastlanmaktadır. Bunlar zamanla Türkçeye yerleşmekte, Türkçenin ses uyumunu ve söz dizimini bozmaktadır. Yukarıdaki maddede yabancı isimlerin tercih edilmesi noktasında sıraladığımız muhtemel sebepleri burada da sıralamak mümkündür. Fakat ne olursa olsun hiçbir sebep, bu şekilde bilinçsizce bir kullanımla Türkçeye zarar vermeyi kabul edilebilir kılamaz.

Bu başlık altında bahsedilmesi gereken bir husus ise, incelemeye dâhil edilen kafeteryalarda, yabancı dilde yazılmış atasözü, vecize, deyiş, kısa söz, çeşitli cümle ya da ifade gibi dil birliklerinin yazılı olduğu aksesuarların kullanılmasıdır. Bunlardan bazılarını aşağıdaki fotoğraflarda görmek mümkündür:

Fotoğraf 1. İngilizce Yazılı Bir Süs Eşyası

Fotoğraf 2. Dekoratif Amaçla Yaptırılmış Bir Duvardaki İngilizce Yazı

Yukarıdaki fotoğraflarda da görüldüğü gibi Türkçenin haricindeki başka bir dilde hazırlanmış tabloların aksesuar olarak kullanılması, Türkçenin yozlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Çünkü bu tür görsellere alışan genç bireyler de artık duygularını ifade ederken Türkçenin dışındaki dillere yönelmeye başlayacaktır.

3.1.2. Kafeteryalarda Edebî Öğeler

Bu başlık altında ilk olarak araştırmaya dâhil edilen iş yerlerindeki okumaya teşvik edici öğelerden bahsedilecektir. Bu kafeteryaların neredeyse tamamına yakınında kütüphane ya da kitaplık gibi bir bölüm ne yazık ki yoktur. Özellikle kültürümüzde geçmişten günümüze kadar varlığını devam ettiren ve âdeta bir kültür aktarımı merkezi konumunda olan kahvehanelere / kıraathanelere baktığımızda, bu mekânların neredeyse tamamında bir kütüphane bulunduğunu ve böylece insanların bir nebze de olsa okumaya ve düşünmeye teşvik edildiğini görmekteyiz. Bu eski kahvehanelerin / kıraathanelerin bir bakıma çağdaş görünümleri olarak karşımıza çıkan bugünkü kafeteryalarda / kafelerde okumaya teşvik edici imkânların olmayışı kültür aktarımı ve insan eğitimi bağlamında bir kayıp olarak görülebilir. Aşağıda, incelemeye dâhil edilen kafeteryaların sadece birkaçında karşımıza çıkan küçük kitaplıkların fotoğraflarına yer verilmiştir. Bu kitaplıkların bazılarında ya sadece birkaç mecmua yer almakta ya da kitaplıklarda var olan eserler sadece dekoratif kaygılarla orada tutulmakta ve kimse tarafından okunmaya değer görülmemektedir.

Fotoğraf 3. Bir Kafeteryadaki Mini Bir Kitaplık

Fotoğraf 4. Bir Kafeteryada Yer Alan Dekoratif Amaçlı Kitaplık

Bu başlık altında bahsedilmesi gereken ikinci husus ise, kafeteryaların duvarlarında asılı ya da yazılı olan çeşitli söz, vecize, ifade gibi kalıplaşmış dil birlikleridir. Bunlar arasında edebî değeri olanlar olduğu gibi edebî değeri olmayan, genelde çay ya da kahve üzerine söylenmiş ve bazen de hafif mizah içeren ifadeler ya da cümlelerdir. Bunlar arasında İngilizce yazılmış olanlar var olduğu gibi çoğunluğu Türkçe yazılmıştır ve Türkçe yazılanların bazılarında yazım yanlışları ve imla hataları da vardır. Yine bu ifadeler ya da cümleler bazen görsellerle desteklenirken, genelde ise sadece yazıdan ibarettirler. Aşağıda bu türden ifade ya da cümlelerin görüldüğü bazı fotoğraflar dikkatlere sunulmuştur.

Fotoğraf 5. Hafif Mizah İçeren Türkçe Yazılı Tablo

Fotoğraf 6. Yazım Yanlışları Yapılmış Türkçe Yazılı Tablo

Fotoğraf 7. Dekoratif Amaçla Yapılmış Küçük Prens Temalı Bir Tablo

3.2. Kafeteryalardaki Türk Kültürüne Ait Yansımalar

3.2.1. Sinop İli Kültürüne Ait Yansımalar

Sinop ili bir liman kentidir. Tarihi boyunca deniz ve denizcilikle iç içe olan Sinop Antik çağdan beri parlak ve ileri bir ticari ve kültürel yaşantıya sahip olmuştur. Devam eden

süreçte Bizans, Selçuklu, Candaroğulları ve Osmanlı dönemlerinde de bu yoğun ticari ve kültürel yaşantısını sürdüren Sinop, sahip olduğu kale ve tersanesiyle askeri alanda da en önemli üslerden biri olmuştur. Sinop'un tarihinin en eski dönemlerinden beri sahip olduğu bu yaşantısı her ne kadar artık günümüzde söz konusu olmasa da bu yaşantıya ait bazı yansımaları günümüz Sinop'unda çeşitli yerlerde görebilmekteyiz. Örneğin; Sinop'ta birçok yerde gemi maketleri, çeşitli tekne maketleri, deniz feneri maketleri, gemi dümenleri gibi hediyelik eşyalar üretilmekte ve satılmaktadır. Sinop iline gelen yerli ve yabancı birçok turist de bu hediyelik eşyalardan alarak Sinop hatırası olarak saklamaktadır.

Bu yansımaların görülebildiği yerlerden biri de araştırmaya konu olan kafeteryalardır. Bu kafeteryaların tamamında olmasa da bazılarında, Sinop'un denizcilik ve gemicilikteki eski ününün yansımalarını görebilmekteyiz. Örneğin araştırma kapsamında incelenen kafeteryalardan birisi, tamamen bir gemi konseptinde dizayn edilmiştir. Bu kafeteryanın lambalarından duvarlarına, aksesuarlarından kapı kollarına kadar birçok detayı bir gemiye benzemekte ve müşterilerini bu bağlamda ağırlamaktadır. Yine bu kafeteryaların bazılarının da ise, artık Sinop'un sembolü hâline gelen çeşitli gemi maketleri aksesuar olarak kullanılmakta ve mekânın müşterilerine mini bir görsel şölen sunulmaktadır.

Fotoğraf 8. İlgili Kafeteryadan Bir Görüntü

Fotoğraf 9. İlgili Kafeteryadan Bir Görüntü

Araştırmaya konu edinilen kafeteryalarda Sinop ili kültürüne ait yansımalarından biri de Sinop'un plaka kodu olan 57 sayısının yazılı olduğu bazı aksesuarlardır. Sadece 1 kafeteryada karşılaşılan bu aksesuarlar, eski bir geleneğin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. “Eski bir gelenek olarak bir arada yaşayan topluluklar kendilerine ait işaretler / damgalar belirlemişlerdir. Bu topluluklarda yaşayan insanlar hem aidiyet duygusu gereği hem de güvenlik amacıyla vücutlarının çeşitli yerlerine ve yaşadıkları bölgelerdeki mağara duvarlarına, kayalara bu damgaları işlemişlerdir” (Polatcan, 2016: 710). Söz konusu kafeteryada 57 sayısının yazılı olduğu aksesuarların kullanılması, insanların ve kafeterya sahibinin Sinop şehrine olan aidiyet duygularının bir yansıması olarak görülebilir. Bu aksesuarlara ait görüntü aşağıda dikkatlere sunulmuştur.

Fotoğraf 10. 57 Sayısının Yazılı Olduğu Aksesuarlar

Son olarak bu kafeteryaların neredeyse tamamına yakınında Sinop kültürüne has yiyecek ve içeceklerin yer alması da vurgulanması gereken önemli noktalardan biridir. “Sinop Mantısı” ve “Nokul” başta olmak üzere Sinop’a özgü bazı ürünler, bu mekânlarda müşterilerinin damak tatlarına hitap etmektedir.

3.2.2. Türk Kültürüne Ait Yansımalar

Bu başlık altında değinilecek olan ilk öge, Türklerdeki ağaç kültürüdür. “Ağaç Türk boy ve topluluklarının (bu bağlamda özellikle de Uygurların ve Kıpçakların) yaratılış ve türeyiş ile ilgili anlatılarında (mitolojilerinde ve destanlarında) ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Zira var oluşlarının temel etkenlerinden biri olarak kabul ettikleri için kimi Türk boy ve toplulukları ağacı “ana”; kimi Türk boy ve toplulukları ise “ata” olarak nitelendirmişlerdir” (Alyılmaz, 2015: 448). Ağacın Türk ve yaşayış ve inanışındaki yeri hakkında Mert (2009), şunları kaydetmektedir:

Mevsimden mevsime değişen, yenilenen özelliğiyle Türkler arasında hayatın ve sonsuzluğun sembolü olarak görülen ağaç, geçmişten günümüze Türk sosyal hayatında önemli bir yere sahiptir. Ağacın oluşumu ve gelişimiyle kendi hayatını ilişkilendiren, birey-aile-boy ilişkisini ağaçtan hareketle sembolize eden Türkler, köklerinin yerde, gövdesinin göğe doğru olması dolayısıyla ağaca “ıduk yer sub” algılaması içinde önemli bir rol vermişlerdir. En eski dönemlerden günümüze, Türk inanç sistemi içinde (boylara ve yaşadıkları coğrafyaya göre farklılık arz etse de) kayın, karaçam, ardıç, kavak, çınar, selvi, meşe, ladin, katran... gibi ağaçların üzerlerine yüklenen anlamlarla kutsallaştırıldığı görülür. Dünyanın kutsallığını, doğurganlığını ve sürekliliğini ifade eden evren ağacı, yaratılış, verimlilik, sırta erme, mutlak gerçeklik ve ölümsüzlük kavramlarıyla ilişkilendirilir ve böylece evren ağacı/hayat/ölümsüzlük ağacı ortaya çıkar (s. 75).

Araştırmanın örneklemini oluşturan kafeteryalarda da “ağaç” tasvirinin işlendiği birçok görsele ve objeye rastlanmıştır. Bunlara ilişkin fotoğraflar aşağıda dikkatlere sunulmuştur.

Fotoğraf 11. Ağaç Figürünün İşlendiği Bir Tablo

Fotoğraf 12. Ağaç Figürünün İşlendiği Bir Tablo

İlgili kafeteryalardaki Türk kültürüne ait yansımalarından biri diğeri ise, güneş tasviridir. Gök cisimleri içinde en etkileyici olan ve yaydığı enerjiyle (ışık ve ısıyla) mevsimlerin, zamanın vd. oluşmasında birinci derece rol oynayan güneş, Türk boy ve toplulukları tarafından sürekli gizemli görülüp kutsal kabul edilmiş; hatta bazı Türk boyları onu “Tanrı”; bazı Türk boyları ise “Tanrı’nın gözü”, “Tanrı’nın nuru”... olarak nitelendirmişlerdir.

Eski Türk boy ve toplulukları arasında “güneş”e genelde “dişilik”, “analık”; “ay”a ise “babalık”, “dedelik” atfedilmiştir. Bu yüzden de güneş; doğan, doğuran, gören, gözetin,

koruyan, bakan, besleyen, büyüten, uyandıran, aydınlatan, bilinçlendirendir. O; bolluğun, bereketin, mutluluğun, sevginin, huzurun, ümidin, geleceğin... kaynağı ve sembolüdür. (Alyılmaz, 2015: 570-571).

Güneşin Türk kültürü, yaşayışı ve inancı içerisindeki önemi ve yeri üzerinde duran ve özellikle eski Türk yazıtlarında, mezarlarında, süs eşyalarında, taşlarında, giysilerinde, tablolarında, halılarında vb. objelerindeki güneş tasvirlerini İskandinav halklarıyla ilişkilendirmeye çalışanlara katılmayan Cengiz ALYILMAZ, konuyla ilgili “*Gobu*”stan’ın *Gizemi* (Kıpçaklara Giden Yol) isimli eserinde şunları kaydetmektedir (Alyılmaz, 2016: 237):

Büyük bölümü uluslaşmanın henüz teşekkül etmediği / avcı toplayıcı dönemlerde vücuda getirilen bu tasvirlerin kimler tarafından yapıldığı hususunda bugün için kesin bir şey söylemek mümkün görünmemektedir. Ancak bu tasvirler eğer birileriyle ilişkilendirilecekse İskandinav halklarıyla değil; kendilerini güneşin çocukları olarak gören, kağanlarına “Kün Togdı”; çocuklarına Kün / Gün, Güneş, Güneş... adlarını koyan, tarihin her döneminde (doğumdan ölüme) her türlü objeye (mezar taşlarına, giysilerine, tuğlara, bayraklara...) güneşi nakşeden Türk boy ve topluluklarıyla özellikle de gemicilikte ve savaşçılıkta mahir olan Kıpçak Türkleriyle ilişkilendirilmelidir. Nitekim Oğuz Kağan Destanı’nda Oğuz’un İdil Nehri’ni geçmesine ağaçtan sal / kayık yaparak yardımcı olan “Ulug Ordu Bey”e Kıpçak adının verilmesi tesadüfi olmasa gerektir.

Ayrıca Alyılmaz, bugünkü Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinden Kırgızistan, Kazakistan, Türkiye, Azerbaycan ve Özbekistan’ın bayraklarındaki ana unsurlardan birinin de “güneş” olduğunu ifade etmektedir. Alyılmaz; Türkiye, Azerbaycan ve Özbekistan bayraklarındaki yıldız unsurunun aslında stilize edilmiş “güneş” sembolü olduğunu vurgulamaktadır (Alyılmaz, 2016).

“Doğu, güneşin doğduğu yön / yer olduğu için eski Türk boy ve toplulukları tarafından kutsal olarak görülmüştür. Kağanların otağlarının kapısının doğuya bakması, Türk dünyasında hâlâ çadırların kapılarının doğuya bakacak şekilde kurulmasının temelinde de aynı düşünce yatmaktadır” (Alyılmaz, 2015: 572).

Güneş sembolü araştırmanın kapsamı dâhilinde incelenen kafeteryaların sadece birisinde karşımıza çıkmaktadır. Ortasında ve etrafa yaydığı ışınlarının üzerinde nazar boncuklarının yer aldığı tasarıma ilişkin fotoğraf aşağıda yer almaktadır:

Fotoğraf 13. Ortasında Nazar Boncuğu Yer Alan Bir Güneş Figürü

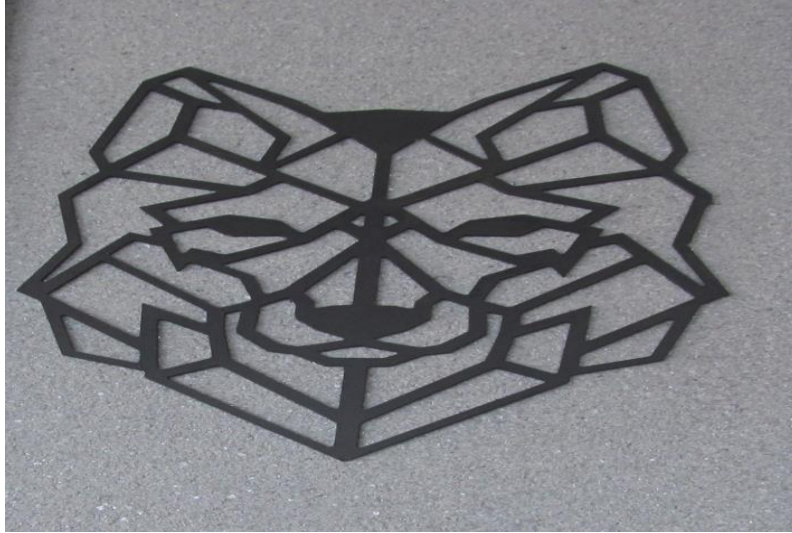
Araştırma kapsamındaki kafeteryaların birisinde ise, “kurt” tasvirine rastlanmıştır. Kurt, Türk yaşayış ve inanışında derin anlamlara ve büyük öneme sahiptir. Konuyla ilgili olarak Alyılmaz, *İpekyolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri* isimli kitabında şu ifadelerle yer vermektedir:

“Kurt” / “böri” Türk boy ve toplulukları tarafından kutsal sayılan; olağanüstü gücü olduğuna inanılan; kimi zaman “ana”, kimi zaman “ata”, kimi zaman da “kılavuz / yol gösterici” olarak kabul edilen totemik hayvanlardan biridir. Totem olarak kabul edildiği için bazı Türk boyları kurttan türediklerine inanmış; onu mitolojilerine, destanlarına konu etmiş; Türk kağan ve kumandanları da kurtla kendilerini özdeşleştirip yazıtların metinlerinde onlarla ilgili cümlelere; yazıldıkları objelerde ise (dikili taşlarda, kayalarda... ise) tasvirlerine yer vermişlerdir (Alyılmaz, 2015: 254).

Bozkurt, bütün Türk dünyasında hem geçmişte, hem de bugün yaratılışın, türeyişin, önderliğin, liderliğin, bağımsızlığın ve özgürlüğün sembolü olarak kullanılmış ve kullanılmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı tuğlarda, sancaklarda, bayraklarda da yer alan; Bugut, Suci, Köl Tigin ve Bilge Kağan yazıtlarının tepeliklerinde tasvir olunan; Yaratılış, Türeyiş, Şu, Bozkurt, Ergenekon destanlarına da konu olan “Bozkurt”, geçmişte olduğu gibi bugün de Türk dünyasını/Türk Sir Bodun’u birleştirici ve bütünleştirici rol oynamaktadır.

Adriyatik’ten Çin’e, İran’dan Turan’a kadar 12 yıldır gitmediğim, görmediğim, Türk kültür ve medeniyetiyle ilgili araştırma, inceleme yapmadığım az yer vardır. Bütün Türk illerinde Bozkurtu bilmeyen, onun kutsiyetine inanmayan tek bir Türk boyu gösterilemez. Çünkü “Bozkurt”, sınırları bir zamanlar gök kadar engin ülkelere (gündoğusundan gün batısına kadar) uzanan (Kök) Türk İmparatorluğu’nun ve Uluğ Türkistan’ın sembolüdür (Alyılmaz, 2001: 14).

Araştırma kapsamında kafeteryaların birinde rastlanılan kurt tasvirine ilişkin fotoğraf aşağıda dikkatlere sunulmuştur:

Fotoğraf 14. Duvara İşlenilmiş Bir Kurt Tasviri

Türk yaşayış ve inanışındaki totemik canlılardan olan ve araştırma kapsamında kafeteryalarda tasvirine rastlanılan diğer bir hayvan “geyik”tir. “Geyik geçmişte olduğu gibi bugün de Türk boy ve topluluklarının gizemli saydığı hayvanlar arasında yer almaktadır. “Pirlerin, dervişlerin ervahı”, “anaların anası” geyik dağların, vadilerin ve sarp kayaların görünüp kaybolan, sihirli ve en güzel hayvanıdır. Geyik büyüleyen, insanı hayallere kaptıran ve ulaşılamayan bir hayvandır” (Ögel, 1995: 102-103).

“Türk boy ve toplulukları geyiği / buğuyu da tıpkı dağ keçilerini / tekeleri avladıkları gibi avcı-toplayıcı dönemlerde avlamış; sonraki dönemlerde ise dişiliğin, analığın, bolluğun, bereketin; doğurganlığın; güzelliğin, çekiciliğin, sevecenliğin, masumiyetin ve “katun”un sembolü olarak görmüş; ona kutsiyet atfetmişlerdir. Geyiğe kutsiyet atfedip “Ana” / “Geyik Ana” / “Bugu Ene” olarak nitelendiren Türk boy ve toplulukları onu öldürmemektedirler” (Alyılmaz, 2016: 393).

Geyiği kutsal sayma ve onu öldürmeme anlayışının bir diğer yansımasını ise, Cengiz Aytmatov’un *Beyaz Gemi* isimli eserinde görmekteyiz. Bu eserde geçen “Boynuzlu Maral Ana” efsanesi geyiğin / bugunun kutsallığını göstermesi bakımından manidardır. Bu efsanede, Bugu boyuna mensup insanlar, efsanedeki geyikleri bolluğun, bereketin, analığın ve güzelliğin sembolü olarak görüyorlar ve onları öldürmeme / avlamama konusunda büyük dikkat gösteriyorlar. Ta ki Bugu boyundan çok zengin birinin ölümüyle birlikte, ölen kişinin oğullarının bir geyiği öldürerek boynuzlarını babalarının mezarına dikmelerine kadar bu durum devam ediyor. O günden sonra bu durum bir gelenek hâline geliyor ve bütün Bugulular geyik öldürme ve boynuzlarını sevdiklerinin mezarlarına dikme konusunda birbirleriyle yarışıyorlar. O güne kadar çok zengin ve müreffeh bir yaşam süren Bugulular, o günden sonra

gittikçe fakirleşmeye, birbirleriyle çekişmeye başlayarak asimile ve yok olmaya yüz tutuyorlar. Efsanedeki Bugu boyu ile ilgili olarak Alyılmaz (2003), tarihte Bugu boyu adında bir Türk boyu olduğunu ve bunların bugün Moğolistan sınırları içerisinde yaşadıklarını ifade etmektedir. Buguların günümüzde çok önemli ölçüde asimile olduğunu ve çok az bir kısımlarının kimliklerini koruyabildiğini belirten Alyılmaz, bugün bile geyik öldürmenin Türk dünyasının farklı bölgelerinde de (Kafkaslar, Türkiye, Balkanlar) Bugularda olduğu gibi yasak olduğunu, ayrıca geyiğin Saka ve Hun dönemlerinde de totemik hayvanlar arasında yer aldığını belirtmektedir (Alyılmaz, 2016).

Fotoğraf 15. Duvara İşlenilmiş Bir Geyik Tasviri

Araştırma kapsamındaki kafeteryalarda karşılaşılan, Türk kültürüne ait unsurlardan bir başkası ise kuş tasvirleridir. Kuşlar ve kuşlarla ilgili inanışlar tarihin her döneminde Türk kültür ve medeniyetine yansımış; Türkler yaşamlarının birçok yerinde farklı türlerde kuş tasvirlerine yer vermiştir.

Kuşlar, eski Türk yaşayış ve inanış sistemi içinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Nitekim eski Türk boy ve toplulukları olağanüstü özelliklere sahip olduklarını düşündükleri bazı kuş türleriyle (özellikle avcı kuşlarla) kendilerini özdeşleştirmişler; yiğitliğin, savaşçılığın, uzak görüşlülüğün, ölümsüzlüğün, analığın, bolluğun, bereketin... sembolü olarak kabul ettikleri (farklı türden) kuşlara [(özünde kartalın olduğu) umay kuşu, kartal, doğan, şahin, atmaca, akbaba, kuzgun, karga, kuğu, yaban kazı, ördek...] mitolojilerinde, efsanelerinde, destanlarında, atasözlerinde ve vecizelerinde de yer vermişler; kuşlara verdikleri adları kendileri de lakap, ad ve soyadı olarak kullanmışlardır: Kuş, Alakuş, Karakuş, Bozkuş, Hürkuş, Kartal, Doğan, Akdoğan, Şahin, Şahiner, Toğrul, Ertoğrul, Toygun, Laçın, Laçiner, Sungur, Ersungur... (Alyılmaz, 2015: 575).

“Eski Türk boy ve toplulukları göğü, gökyüzünü “Tanrı katı”, “Tanrı mekânı” olarak gördükleri için gökyüzü cisimlerine, gökyüzünde yaşadıklarına ve olağanüstü özelliklere sahip olduklarına inandıkları varlıklara ve gökyüzüyle irtibatlı canlılara ayrı bir önem vermişlerdir. Bu bağlamda kuşlar, doğumdan ölüme insanla Tanrı arasında irtibatı sağlayan kimi zaman “haberciler”; kimi zaman “melekler”; kimi zaman da “ruhlar” olarak görülmüştür. (Alyılmaz, 2015: 578).

Aşağıda araştırma esnasında ilgili kafeteryalarda rastlanılan kuş tasvirlerinin olduğu tabloların ve objelerin fotoğraflarından bazılarına yer verilmiştir:

Fotoğraf 16. Kuş Figürünün İşlendiği Bir Tablo

Fotoğraf 17. Kuş Figürünün Yer Aldığı Bir Peçetelik

Sinop ili merkezindeki işlek kafeteryalarda Türk kültürüne ait yansılardan bir başkası ise “nazar boncuğu”dur. “Nazar boncuğu; göz şeklindeki mavi bir cam boncuktur. Bu nedenle “göz boncuğu” da denir. Nazar veya göz değmesine karşı koruyucu olarak kullanılır” (Ekici ve Fedakâr, 2014: 41). Araştırma kapsamında incelenen mekânların hemen hemen tamamına yakınında karşılaşılan nazar boncuğunun tarihi eski Türk inançlarından Şamanizm’e kadar uzanmaktadır. Bununla ilgili olarak İnan (1971), *Divan-ı Lügati’t-Türk*’teki Şamanizm ile ilgili kelimeleri tespit ettiği çalışmasında, “abakı”, “kösgük” ve “monçuk” kelimelerinin bugünkü nazar boncuğunu ifade etmek için kullanıldığını belirtir. “abakı” ve “kösgük”ü, kötü gözden ve nazarlardan korunmak için bostanlara ya da bağlara asılan nazarlıklar olduğunu ifade eden İnan, her ne kadar bu nazarlıkların şekilleri ile ilgili bilgi olmasa da, bunların nazar inancının ve nazar boncuğunun Şamanizm ile olan ilişkisini göstermesi bakımından önemli olduğunu vurgular. Kötü gözden ve nazardan korunmak için

uygulanan en yaygın yöntem göz ya da el şeklinde nazarlık / nazar boncuğu bulundurmaktır. “El şeklindeki nazarlık veya koruyucu figür ve resimler Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler arasında yaygındır. Bu nazarlıklar Anadolu’da “Hz. Fatma’nın eli” olarak bilinmekte, madenden yapılmış nazarlıklar ve beş parmağı açık el resimleri nazardan korumak amacıyla kullanılmaktadır” (Boratav, 1997: 121). Türkiye’de kullanılan nazarlıklar ise, genelde cam boncuktan yapılmış göz şeklindeki mavi renkli nazarlıklardır. (Öcalan, 2010). Bu nazarlıkların mavi renkli olmasını sebebi ile ilgili olarak ise farklı görüşler vardır. Bazıları mavi rengin nazara karşı geldiğinden dolayı nazar boncuklarının mavi renkte olduğunu söylerken (Uçkun, 2007), bazıları ise, kötü güce ve etkiye sahip olduğu düşünülen mavi renkli gözlerin etkisini kırmak için mavi rengin kullanıldığını (Örnek, 2000) belirtir. Bu bağlamda ön plana çıkan bir başka görüş ise, nazar boncuğunun mavi renkli olmasını, eski Türk dini olan “Köktengri” dini ile ilişkilendirmektedir (Üçer, 1997).

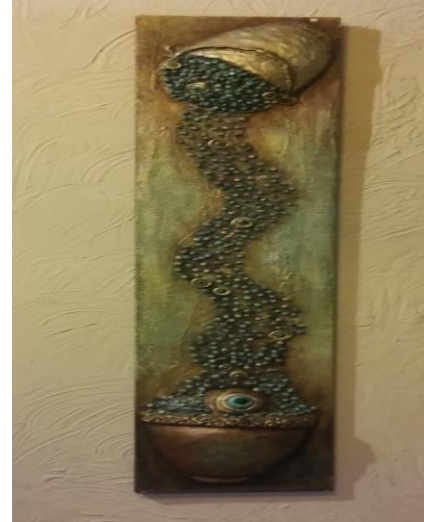
Aşağıda araştırma kapsamındaki kafeteryalarda karşılaşılan nazar boncuklarına ait fotoğraflardan bazıları dikkatlere sunulmuştur.

Fotoğraf 18. Üzerinde Nazar Boncukları Bulunan Bir Süs Eşyası

Fotoğraf 19. Duvara Asılı Bir Nazar Boncuğu

Fotoğraf 20. Nazar Boncuklarının Tasvir Edildiği Bir Tablo

Araştırma kapsamında incelenen kafeteryalarda Türk kültür ve yaşayışıyla ilgili bir başka öge ise, çeşitli objeler üzerine işlenmiş damga, sembol, desen ya da motiflerdir. Özellikle bu bağlamda Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait halı ve kilim desenlerinin; koltuk işlemesi, tavan işlemesi gibi yerlerde karşımıza çıkması manidardır. Bu desen ve motiflerin her birinin ayrı anlamı ve içeriği vardır. Bunları teker teker burada açıklamak söz konusu olamayacağı gibi bu durumun ayrı ve kapsamlı bir çalışmayı gerektireceği de aşîkârdır. Fakat genel anlamda bakılacak olursa binlerce yıldan günümüze ulaşan bu desen ve motiflerin,

kadın ve kızlarımızın içinde bulundukları durumu, duygularını, toplumsal statülerini, istek-arzu-beklentilerini, evlilik-bekârlık-boşanma gibi medeni hâllerini; onlarda derin izler bırakan göç, felaket, üzüntü, sevinç, tasa, mutluluk, özlem ve beklentilerini, aşklarını ve ayrılıklarını ifade eden semboller olduğu söylenebilir. Bu desen ve motifler görsel manada bir süs olmalarının ötesinde içerdikleri anlamlar ve mesajlar sebebiyle değerli ve önemlidirler.

Aşağıda ilgili kafeteryaların sadece birkaç tanesinde karşılaşılan bu desen ve motiflerin görüldüğü bazı fotoğraflara yer verilmiştir.

Fotoğraf 21. Üzerinde Motif ve Desenler Bulunan Minder

Fotoğraf 22. Üzerinde Motif ve Desenler Bulunan Yastıklar

Araştırmada incelenen kafeteryalarda karşılaşılan Türk kültürel öğelerinden biri de, hâlâ Anadolu’da birçok yerde kullanılan; fakat gittikçe yok olmaya yüz tutan “yayık”, “eyer” gibi kullanım eşyalarıdır. Bu eşyalar, Orta Asya’da ve Anadolu’da günlük hayatta çok sık kullanılan eşyalar olmakla birlikte bu eşyaların üretimine dair bir iş kolu dâhi zaman içerisinde ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte bu eşyaların kullanımları gittikçe azalmaya başlamış; hatta yok olmaya yüz tutmuştur. Bununla birlikte bu eşyaların üretimini gerçekleştiren ustalar da gittikçe azalmaya başlamış ve bu zanaatlar unutulmaya başlanmıştır. Eskiden günlük hayatta yoğun bir kullanım sıklığına sahip olan bu eşyalar, günümüzde artık bir dekor / süs eşyası olarak kullanılmaya başlamıştır. Araştırma esnasında karşılaşılan bu eşyalar da ilgili mekânlarda sadece görsel bir aksesuar / dekor ürünü olarak müşterilerin ilgi ve beğenisine sunulmuştur. İlgili mekânlardaki bu eşyalara ait fotoğraflara aşağıda yer verilmiştir.

Fotoğraf 23. Dekoratif Amaçlı Kullanılan Eski Eyer

Fotoğraf 24. Dekoratif Amaçlı Kullanılan Eski Yayıklar

İncelenen kafeteryalarda karşılaşılan Türk kültürel ürünlerinden bir başkası ise, Osman Hamdi Bey'in "Kaplumbağa Terbiyecisi" adlı eseridir. "Sanatçının 1906 ve 1907'de iki kez çalıştığı saptanan bu eserinde, alçak bir pencereden gelen ışığın aydınlattığı bir odada elinde neyi ile kaplumbağaları terbiye etmeye çalışan bir adamın önünde yaprakları yiyen üç kaplumbağa (Kaplumbağa Terbiyecisi-II'de dört kaplumbağa); arkasında ise ağır hareketleri ile kendi dünyalarında yaşamaya devam eder şekilde iki kaplumbağa resmedilmiştir" (Genç, 2014: 89). Türk sanat tarihi açısından çok büyük kıymete sahip olan bu eserde;

...sanatçının, hayvanları fabl tarzında bir göndermede kullandığı açıkça görülmektedir. Alçak bir pencereden gelen ışığın aydınlatdığı bir odada elinde neyi, sırtında "keşkül-ü fıkarsı" ile kaplumbağaları terbiye etmeye çalışan bir adam (Osman Hamdi) ve Kâğıthane'de Sâdâbad'ın kurulmasıyla inşa edilen konaklarda düzenlenen eğlencelerde üzerlerine dikilen mumlarla bahçelerde dolaşırken hatırlanan kaplumbağalar, sanatçının hicvinde önemli simgelerdir. Yaşadığı dönemde ülkesinin zorluklarını ve sıkıntılarını bilen ve bu gerçeği bir gönderme ile ortaya koyan Osman Hamdi Bey'in, "iyi" ve "kötü" örneklerini aynı zaman ve mekânda, aynı tür üzerinden vermesi, sanatçının bu kavramları, ırk-tür- cinsiyet gibi "ilkel" ayırımlardan uzak tutarak değerlendirdiği, verdiği aydınlanma mücadelesinde evrensel insanlık değerleriyle düşünüp hareket ettiği şeklinde değerlendirilebilir (Genç, 2014: 90).

Fotoğraf 25. Kaplumbağa Terbiyecisi Tablosunun Kopyası

Araştırma kapsamındaki kafeteryalarda karşılaşılan bir başka kültürel öge ise, “bağlama” enstrümanıdır. “Âşıklık geleneğinin vazgeçilmez bir çalgı aleti olan saz, Türk dünyasında “kopuz, çöğür, dombra, cura” gibi adlarla anılmaktadır. Anadolu’da ise bu çalgı aleti “saz/bağlama” olarak adlandırılır” (Eravşar, 2012: 31).

Orta Asya’dan batıya göç eden Oğuz Boylarının Anadolu’ya getirdikleri sazlarda şimdide kullandığımız tel, kulak ve perde bağlarının olduğu bilinmektedir. Eski Uygurların başlıca sazı olan (Kopuz) Anadolu Oğuzlarının kullandığı sazla aynıydı. Kopuz ozanların saz şairliği çalgısı olarak devam etti, çeşitlendi ve Selçuklular döneminde de Anadolu’ya yayıldı. Türklerde ozanlığın piri olan Bayatlı Korkut Ata’nın tanburayı yani kopuzu icat ettiği eski bir Asya metninde yazmaktadır. 17. yüzyıldan itibaren kopuzun adı “bağlama” olarak söylenmektedir. Bağlama geç asırların bir icadı değil, Türk kültürünün ozanlık geleneği olarak kopuzun devamıdır (Şen, 1998: 161).

Divan-ı Lügati’t-Türk’te müzik, makam ve melodi kavramı “ır/yir” sözcüğü ile karşılanmıştır. Yır: şarkı, makam, şiir, gazel gibi anlamlarda kullanılmıştır. Yırağı: Çalgıcı ve şarkıcı anlamlarına gelmektedir. Divan-ı Lügati’tTürk’te Türk müzik aletleri bugün olduğu gibi “telli, üflemeli, vurmali” olmak üzere üçe ayrılıyor. Kaşgarlı Mahmut telli çalgılardan dört tanesinden bahsederken, kopuz üzerinde çokça durmuş ve Türk kültüründeki ehemmiyetinden bahsetmiştir (Asker ve Asker, 2008: 32).

“Dede Korkut destanlarında da görüldüğü gibi kopuz, Türklerde en yaygın olan müzik aletidir. Kopuz bu gün dahi Türk dünyasının ve Anadolu’nun her bir köşesinde çeşitli adlarla varlığını sürdürmekte ve yaygınlığını hızlandırmaktadır” (Eravşar, 2012: 33).

Türk kültürünün en eski dönemlerinden beri çok önemli ve kıymetli bir çalgı aleti olarak görülen bağlamaya / kopuza, kutsallık bile atfedilmiştir. “Ozanların piri sayılan Korkut

Ata'nın doğumu hakkında anlatılan efsanelerden birinde geçen "kopuz"un gökten inen ışığın içinden çıkması motifi de saza verilen kutsiyeti göstermektedir (Durbilmez, 2003: 225). "Yine Dede Korkut efsanelerinden bildiğimiz gibi elinde kopuz olan birine kılıç çekilmez. Bu da kopuzun ve kopuz çalanın ehemmiyetini göstermektedir" (Eravşar, 2012: 32). "Kamlık / Şamanlık döneminde kopuza duyulan saygının yerini İslâmlık döneminde saz almış ve günümüzde de Alevî-Bektaşî çevrelerinde bağlamadan, "Telli Kur'ân" diye söz edilmiştir. Âşık Nevruz Bacı, şu dizesinde bağlamanın kutsiyetini ortaya koyuyor: "Telli kitap olan sazın var mıdır" (Yardımcı, 1993: 144). "Bağlamaya takılan tel sırası, çalgının göğsüne ve teknesine açılan delikler, bu deliklerin sayısı, sap dibinin gövdeye bitiştiği kısımlarda görülen şekiller ve sazın bazı parçaları Bektaşî inançlarının simgesi olarak da görülür" (Özarslan, 2001: 167-168). "Bağlamanın kolu "Allah'ı" (Elif) ve Hz. Ali'nin kılıcı "Zülfikâr'ı", gövdesi "Hz. Ali'nin bedenini" simgeler" (Hendrich, 2005: 294).

Anadolu Aleviliğinde çok önemli bir yeri olan bağlama, Türk kültüründeki kopuzun devamı olup, Alevilikte en önemli ibadetlerden biri olan "cem" de çok önemli bir konuma sahiptir. Cem ibadeti sırasında çalınan "semah" ve "deyiş" ezgileri icra edilirken muhakkak bağlamadan yararlanılır. Çünkü Anadolu Aleviliğinde bütün cem ibadetlerinde bölgesel olarak "sazândâr, zâkir, âşık" diye adlandırdığımız kişiler bağlama ile "deyiş, nefes, duaz imam" icra ederek cem ibadetlerini gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla Alevilikte âşık, ozan olarak bilinen kişilerin mezar taşlarına da bağlamanın fizikî motifinin işlendiği görülmektedir

...

Anadolu insanı bağlamayı çalmayı bilmesede her zaman bağlama çalmak için kendisinde bir heves barındırır. Hatta genç iken bağlamaya çalamayan/çalmayan ebeveynler, ileride çocuklarını bağlama çalmaya teşvik etmektedirler. Bağlama çalamayan/çalmayan Anadolu insanı evinde bir bağlama bulundurur. Bilhassa Anadolu kültüründen kopmamış, kendisini türkülerden alıkoyamayan Anadolu insanı bağlamayı evinin başköşesine asar. Asılı duran bağlamayı kimse eline alıp çalmasa bile ona saygı duyulur. Bağlamanın ayakaltına alınması âşığa ve bağlamaya büyük saygısızlık kabul edilir. Anadolu'da âşıklar, bağlamayı ellerine almadan önce üç defa öperek alınlarına koyarlar. Daha sonra çalmaya başlarlar. Âşıklar, bağlamalarını yana yatık bir şekilde koymazlar. Hem bağlamanın fizikî özelliklerinden dolayı hem de saygısızlık kabul edildiği için, bağlama burguları yukarı gelecek şekilde dik biçimde tutulur/koyulur (Eravşar, 2012: 32).

Araştırma kapsamında incelenen kafeteryaların birkaçında "bağlama" ve bu türden bazı enstrümanların dekor eşyası olarak kullanıldığı görülmüştür. İlgili fotoğraflardan bazıları aşağıda dikkatlere sunulmuştur.

Fotoğraf 26. Dekoratif Amaçlı Duvara Asılmış Enstrümanlar

Fotoğraf 27. Duvara Asılmış Bir Bağlama

Türk kültürünün olmazsa olmazlarından biri de, yaklaşık altı yüz yıldır hayatımızın en önemli parçalarından olan kahvedir. Tadından kokusuna ve ihtişamlı sunumuna kadar ünü tüm dünyaya yayılan Türk kahvesi, uğruna dünyaca ünlü müzisyenlerden olan Sebastian Bach tarafından beste yapılacak ve UNESCO'nun "İnsanlığın Somut Olmayan Kültür Mirası" listesine girecek kadar meşhur ve önemli bir Türk kültürü ögesidir. Türk kahvesinin kendisi kadar pişirilmesinde ve sunumunda kullanılan fincanlar, fincan zarfları, tabaklar, cezveler, kahve ve şeker kutuları, dibekler, buhurdanlıklar ve tepsiler gibi eşyalar da kahve kültürünün önemli parçalarındandır. Öyle ki; Osmanlı Dönemi'nde, alıp boynunuzu süslemesini isteyecek güzellikte yeşim taşından oyulmuş, altın ve yakutlarla bezenmiş kahve fincanları, sırma işli sitil örtüleri, deriden yapılan yine sırma işli kahve torbaları, göz kamaştıran tepsiler, buhurdanlıklar bu ritüeli taçlandıran öğelerdir. Bugün İstanbul başta olmak üzere birçok yerde, her biri âdeta bir sanat eseri mahiyetindeki bu eşyaları görmek mümkündür. Kahvenin Türk kültüründeki yerini buraya sığdırmak elbette ki mümkün değildir. Bu, ayrı ve kapsamlı bir çalışmayı gerektiren bir iştir. Araştırma esnasında inceleme kapsamındaki kafeteryalarda kahvenin önemli öğelerinden olan fincan ve cezve gibi eşyaların birer dekor ürünü olarak kullanıldıkları görülmüştür. Birbirinden güzel süslemelerle bezeli olan fincanların ve bakır cezvelerin kullanılarak oluşturulduğu bu dekorasyonlar, müşterilerin göz zevkine hitap etmektedir.

Fotoğraf 28. Dekoratif Amaçla Duvara Asılmış Fincanlar

Fotoğraf 29. Dekoratif Amaçlı Kullanılan Gümüş Kahve Takımı

Bu başlık altında değinilmesi gereken önemli öğelerden bir başkası da “Yeşilçam”dır. Türk sinema tarihinin temelini oluşturan Yeşilçam, aynı zamanda Türk sinema tarihi açısından büyük öneme sahiptir. Sinemacılık alanından bakılınca teknik anlamda bazı problemler var olsa da Yeşilçam, döneminin şartlarına ve bütçesine göre başarılı kabul edilebilecek ürünler de ortaya koyabilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen kafeteryaların birisi, tamamen Yeşilçam konseptinde dizayn edilmiş ve duvarları, Yeşilçam ile birlikte ün kazanmış Türk tiyatrocularının yanı sıra 80’li ve 90’lı yıllarda Türk müziğinde önemli yer edinmiş ve şarkıları hâlen daha beğeni ile dinlenen çeşitli sanatçıların fotoğraflarıyla süslenmiştir. Türk sinema ve müzik tarihi bağlamında önemli bir farkındalık oluşturan bu dekorasyona ilişkin görseller aşağıda dikkatlere sunulmuştur.

Fotoğraf 30. 80’ler - 90’lar Temalı Bir Dekor

Fotoğraf 31. Selvi Boylum Al Yazmalım Filminin Afişi

4. SONUÇ

Sinop ili merkezinde yer alan işlek kafeteryalardaki Sinop iline ve Türk yaşayışına, inanışına, değerlerine, tarihine ve medeniyetine özgü kültürel yansımalarla birlikte Türkçe bilinci ve kullanımının konu edinildiği araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Türkçe bilincine, Türkçenin kullanımına ve edebî yansımalarla ilişkin sonuçlar;

Araştırma kapsamında incelenen kafeteryaların isimlerine bakıldığında, bu kafeteryaların % 60'ında tamamen yabancı sözcüklerden oluşan isimlerin kullanıldığı görülmektedir. Türkçe ve yabancı sözcüklerin bir arada kullanıldığı isimlerin oranı % 10 iken, tamamen Türkçe sözcüklerden oluşan isimlerin oranı ise, sadece % 30'dur. Bu sonuçlar, ilgili kafeteryaların isimlendirilmesinde Türkçe kaygısının etkili olmadığını göstermektedir. Yani bu iş yerlerinin sahiplerinin çeşitli sebeplerden ötürü Türkçe isimleri tercih etmedikleri görülmektedir. Bu durumun olası sebepleri arasında; ilgili kafeteryaların potansiyel müşterileri konumunda olan lise ve üniversite öğrencileri gibi gençlerin popüler kültür, sosyal medya, başka kültürlerden etkilenme vb. sebeplerden dolayı yabancı isimli kafeteryaları tercih etmeleri; Sinop'a özellikle yaz aylarında gelen yabancı turistlere hitap edebilme kaygısı gibi çeşitli psikolojik ve sosyolojik nedenler gösterilebilir.

Araştırma kapsamındaki kafeteryalarda Türkçe bilinci ile ilgili vurgulanması gereken bir başka nokta ise, bu mekânlarda -Türkçesi olmasına rağmen- çok fazla yabancı sözcük kullanılmasıdır. Bu durumun artık birçok şehirde yaygınlaşmaya başladığı gerçeğini göz önüne alırsak, bunun Türkçe adına kaygı verici olduğunu vurgulamak gerekir. Özellikle genç nesil içerisinde, konuşurken ya da yazarken yabancı sözcükler kullanmanın övünülecek bir durummuş gibi görülmesi, işlek iş yerlerinin isimlerinin ve diğer yazılı öğelerinin Türkçe olmaması gibi olumsuz algı ve durumlar; toplum olarak Türkçe bilincimizi kaybetmeye başladığımıza işaret etmektedir. Buna sebep olarak yukarıdaki maddede verilen nedenlerle birlikte başka sebepler de yazılabilir; fakat hiçbir neden böylesine bir bilinçsizlikle Türkçeye zarar vermeyi açıklayamaz.

İlgili kafeteryalarda Türkçe bilinci ile dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta ise, buralarda, yabancı dilde yazılmış atasözü, vecize, deyiş, kısa söz, çeşitli cümle ya da ifade gibi dil birliklerinin yazılı olduğu farklı türde aksesuarların kullanılmasıdır. Türkçenin az söz ile çok şey ifade edebilme ve kalıplaşmış dil birlikleri olarak isimlendirilebilecek vecize, atasözü, deyim, deyiş gibi dil birimlerini üretme bağlamında çok güçlü bir dil olduğu taraflı tarafsız herkesçe kabul edilen bir gerçek olmasına rağmen iş yerlerimizdeki bu olumsuz durum; dünyadaki baskın ve popüler kültürlerin Türkçemizi ve kültürümüzü acımasız bir şekilde işgal etmesinin bir yansımasıdır.

Araştırma kapsamındaki kafeteryalara okuma bilinci ve çeşitli edebî yansımalar perspektifinden bakılırsa, ilgili mekânların bu bağlamda da sınıfta kaldığı söylenilebilir. Eskiden kültür aktarımının ve paylaşımının yanı sıra okuma eylemlerine, çeşitli sanatsal faaliyetlere (meddah gösterileri, âşıklık faaliyetleri vb.) ve insanların birbirlerini bilinçlendirmek için bir araya gelmelerine ev sahipliği yapan kahvehanelerin / kıraathanelerin bir bakıma günümüzdeki devamı olarak görülebilecek bu kafeteryalar, artık sadece zaman geçirmek / öldürmek için gelinen mekânlara dönüşmüşlerdir. Araştırma kapsamında incelenen kafeteryaların sadece birkaçında kitaplık yer almaktadır. Fakat var olan bu kitaplıklar, ya dekoratif amaçlı kullanılmakta ya da içerisinde sadece birkaç dergi bulunmaktadır, yani müşterilere okuma sevgisi ya da bilinci kazandırma bağlamında bu kitaplıklar çok yetersiz kalmaktadır.

İlgili kafeteryalarda dikkat çeken başka bir husus ise, bu mekânların duvarlarında asılı ya da yazılı olan farklı türdeki yazılardır. Bu yazılar arasında, bir kafeteryadaki *Küçük Prens* isimli eserden yapılan alıntılar dikkat çekerken tamamen anonim olan, genelde çay ya da kahve üzerine söylenmiş ve bazen de hafif mizah içeren ifade ya da cümleler de vardır. Özellikle *Küçük Prens* isimli eserden yapılan alıntılar, müşterilerde ilgili esere ve edebiyata ilgi uyandırdığı söylenebilir. Bu nedenle böyle alıntı, vecize, cümle ya da ifadeler; ilgili kafeteryalardaki edebiyata dair olumlu yansımalar olarak görülebilir.

Sinop ili kültürüne özgü yansımalarla ilişkin sonuçlar;

Araştırma kapsamında incelenen kafeteryalardan birisi tamamen bir gemi konseptinde dizayn edilmiştir. Sinop ilinin bir liman kenti olduğu, tersanesinde yüzyıllar boyunca gemi imalatı yapıldığı ve doğal olarak Sinop'un tarihi boyunca deniz ve denizcilikle iç içe olduğu göz önüne alınırsa, bu kafeteryanın Sinop'un tarihinden beri süregelen kültürel yapısından esinlenilerek planlandığı düşünülmektedir.

Sinop ilinin deniz ve denizcilikle iç içe olması neticesinde, araştırma kapsamındaki kafeteryalara yansıyan bir başka kültürel öge ise, bu iş yerlerinin bazılarında yer alan gemi maketleridir. Sinop'ta yapımı günümüzde dahi devam eden gemi maketleri, tekne maketleri, deniz feneri maketleri, gemi dümenleri gibi gemicilik ve denizcilikle ilgili süs eşyaları; ilgili kafeteryaların bazılarında da dekor ürünü olarak kullanılmaktadır.

İlgili kafeteryalarda Sinop ili kültürüne ait yansımalarından bir başkası da; Sinop'un plaka kodu olan 57 sayısının yazılı olduğu oyuncak araba şeklindeki bazı aksesuarların bulunmasıdır. Bu aksesuarlar, insanların Sinop iline olan aidiyet duygularına hitap etmesi bakımından önemlidir. Çünkü insanların yaşadıkları yere / bölgeye olan aidiyet duygularını ve bağlılıklarını ifade etme biçimlerinden biri de böyle süs eşyaları kullanmaktır.

Son olarak, incelemeye dâhil edilen kafeteryaların neredeyse tamamında Sinop kültürüne has yiyecek ve içeceklerin bulunması da bu bağlamda üzerinde durulması gereken noktalardan biridir. “Sinop Mantısı” ve “Nokul” başta olmak üzere Sinop kültürüne özgü bazı ürünler, bu kafeteryalarda Sinop kültürünün temsilcileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk tarihine, kültürüne ve medeniyetine özgü yansımalarla ilişkin sonuçlar;

Araştırma kapsamında incelenen kafeteryalarda eski Türk inancına ve yaşayışına ilişkin bazı öğelere rastlanılmıştır. Bunların en başında eski Türklerin yaşayış ve inanışlarında önemli bir yeri olan “Ağaç” gelmektedir. Türk boy ve topluluklarında kutsal kabul edilen ağaç, birçok Türk anlatısında da kendine yer bulmuştur. Eski Türk inancında doğurganlığı, sürekliliği ve ölümsüzlüğü temsil eden ağaç, araştırma kapsamındaki kafeteryalarda da eski Türk inancıyla ilgili en çok rastlanılan öğe olmuştur. Kafeteryaların birçoğunda ağaç ile ilgili görsellere, tablolar ve çeşitli aksesuarlara rastlanılmıştır.

Araştırmada, kafeteryalarda rastlanılan ve eski Türk inanışları ile ilgili olan bir başka öğe ise, farklı totemik hayvan tasvirleridir. Türk boy ve topluluklarının yaşayış ve inanışlarında kutsal kabul edilen ve önemli bir yere sahip olan bazı hayvanlar, bu önemleri sebebiyle Türklere ait birçok anlatıda, yazıtta, eserde, kayalarda ya da çeşitli objelerde tasvir edilmiş ya da anlatılmıştır. Bunların başında ise; kurt, geyik, kaplumbağa, teke, çeşitli kuşlar gibi hayvanlar yer almaktadır. Bu hayvanların hepsi Türk boy ve topluluklarında özel bir anlamı temsil etmiş ve Türklere ait çeşitli edebî, mimari ve kültürel ürünlerde de totemik birer hayvan olarak karşımıza çıkmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamındaki kafeteryaların bazılarında, Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip olan kurt, geyik ve çeşitli kuş tasvirlerine rastlanılmıştır. İlgili mekânlarda çeşitli tablolar, dekoratif amaçlı süs eşyalarında ya da çeşitli kullanım eşyalarında karşımıza çıkan bu tasvirler; bu kafeteryalardaki eski Türk inancına ait önemli yansımalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kafeteryalarda eski Türk inancına ilişkin önemli yansılardan biri diğeri de; güneş tasviridir. Eski Türklerde “Tanrının gözü”, “Tanrının nuru” şeklinde anlamlandırılan güneş, sahip olduğu öneminden ötürü günümüzde bile birçok Türk devletinin bayrağında kendine yer bulmuştur. Öyle ki; bizim bayrağımızdaki iki ana öğeden biri olan yıldız ögesi bile, aslında güneşten gelmektedir (Alyılmaz, 2016). Güneş sembolü araştırmanın kapsamı dâhilinde incelenen kafeteryaların sadece birisinde karşımıza çıkmaktadır. Burada tasvir edilen güneş, bir tasarım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tasarıma göre güneşin merkezinde ve etrafa yaydığı ışınlarının üzerinde nazar boncukları vardır.

Sinop ili merkezindeki işlek kafeteryalarda Türk kültürüne ait yansılardan bir başkası ise “nazar boncuğu”dur. *Divan-ı Lügati't-Türk*'te “abakı”, “kösgük” ve “monçuk” şeklinde ifade

edilen nazar boncuğu, Şamanizm ile ilişkilendirilmiştir. Şamanist dönemlerden günümüze kadar uzanan nazar boncuğu bugün bile insanlar arasında çok sık kullanılmakta ve kötü bakışlardan koruduğuna inanılmaktadır. Mavi renginin “Köktengri” dini ile ilişkilendirildiği nazar boncuğu, araştırma kapsamındaki kafeteryaların da neredeyse tamamında karşımıza çıkmaktadır. Bazen bir boncuk şeklinde bazen ise bir tablo şeklinde karşılaşılan nazar boncuğu eski Türk inanışlarına ait önemli bir yansıma olarak bu kafeteryalarda karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen kafeteryalarda Türk kültür ve yaşayışıyla ilgili bir başka öge ise, çeşitli objeler üzerine işlenmiş damga, sembol, desen ya da motiflerdir. Özellikle bu bağlamda Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait halı ve kilim desenleri; koltuk işlemesi, tavan işlemesi gibi yerlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu desen ve motifler görsel manada bir süs olmalarının ötesinde içerdikleri anlamlar ve mesajlar sebebiyle değerli ve önemlidirler. Binlerce yıldan günümüze ulaşan bu desen ve motiflerin, kadın ve kızlarımızın içinde bulundukları durumu, duygularını, toplumsal statülerini, istek-arzu-beklentilerini, evlilik-bekârlık-boşanma gibi medeni hâllerini; onlarda derin izler bırakan göç, felaket, üzüntü, sevinç, tasa, mutluluk, özlem ve beklentilerini, aşklarını ve ayrılıklarını ifade eden semboller olduğu söylenebilir.

Araştırmada incelenen kafeteryalarda karşılaşılan Türk kültürel öğelerinden biri de, hâlâ Anadolu’da birçok yerde kullanılan; fakat gittikçe yok olmaya yüz tutan “yayık”, “eyer” gibi kullanım eşyalarıdır. Eskiden günlük hayatta yoğun bir kullanım sıklığına sahip olan bu eşyalar, günümüzde artık bir dekor / süs eşyası olarak kullanılmaya başlamıştır. Araştırma esnasında karşılaşılan bu eşyalar da ilgili mekânlarda sadece görsel bir aksesuar / dekor ürünü olarak müşterilerin ilgi ve beğenisine sunulmuştur.

İncelenen kafeteryalarda karşılaşılan Türk kültürel ürünlerinden bir başkası ise, Osman Hamdi Bey’in “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı eseridir. Türk sanat tarihi açısından çok büyük kıymete sahip olan bu esere ilgili kafeteryaların sadece birisinde yer verilmiştir. Türk sanat tarihinin ulaştığı parlak seviyeyi göstermesi açısından bu tür eserlerin insanların, özellikle gençlerin, uğrak yerleri olan kafeteryalarda yer alması önem arz etmektedir. Böylelikle insanlarımızda kendi kültürümüze karşı bir farkındalık oluşturabiliriz.

Araştırma kapsamındaki kafeteryalarda karşılaşılan bir başka kültürel öge ise, “bağlama” enstrümanıdır. Türk dünyasında “kopuz, çöğür, dombra, cura”; Anadolu’da ise, “saz/bağlama” isimleri ile karşımıza çıkan bu çalgı aleti; Türk yaşayış ve kültüründe önemli bir yere sahiptir. Sahip bu önem sebebiyle de, birçok Türk anlatı ve eserlerinde karşımıza çıkan bağlamaya kutsallık bile atfedilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen kafeteryaların birkaçında “bağlama” ve bu türden bazı enstrümanların dekor eşyası olarak kullanıldığı görülmüştür.

Araştırmada, bazı kafeteryalarda, Türk yaşayışının yaklaşık altı yüz yıldır en önemli

parçalarından olan kahve kültürüne ait bazı öğelere yer verildiği görülmüştür. Türk kahvesinin kendisi kadar pişirilmesinde ve sunumunda kullanılan fincanlar, fincan zarfları, tabaklar, cezveler, kahve ve şeker kutuları, dibekler, buhurdanlıklar ve tepsiler gibi eşyalar da kahve kültürünün önemli parçalarındandır. Bu nedenle Osmanlı Döneminde her biri bir sanat eseri olacak kadar büyük bir ustalık ve işçilikle üretilmiş çeşitli fincanlar, dibekler, tepsiler, buhurdanlıklar vb. eşyalar; bizim kültürümüzden tüm dünyaya yayılmış önemli kültürel öğelerdendir. Araştırma esnasında inceleme kapsamındaki kafeteryalarda kahvenin önemli öğelerinden olan fincan ve cezve gibi eşyaların birer dekor ürünü olarak kullanıldıkları görülmüştür. Birbirinden güzel süslemelerle bezeli olan fincanların ve bakır cezvelerin kullanılarak oluşturulduğu bu dekorasyonlar, bir yandan müşterilerin göz zevkine hitap ederken bir yandan da Türk kültürünün nadide güzelliklerinden de örnekler sunmaktadır.

Son olarak araştırmada incelenen kafeteryalarda Türk kültürüne ilişkin olarak karşılaşılan kültürel öğelerden biri de “Yeşilçam”dır. Türk sinema tarihinin temelini oluşturan Yeşilçam, aynı zamanda Türk sinema tarihi açısından büyük öneme sahiptir. Araştırma kapsamında incelenen kafeteryaların birisi, tamamen Yeşilçam konseptinde dizayn edilmiş ve duvarları, Yeşilçam ile birlikte ün kazanmış Türk tiyatrocularının yanı sıra 80’li ve 90’lı yıllarda Türk müziğinde önemli yer edinmiş ve şarkıları hâlen daha beğeni ile dinlenen çeşitli sanatçıların fotoğraflarıyla süslenmiştir.

Araştırmanın sonuçları genel anlamda göstermiştir ki; Sinop ili merkezinde yer alan kafeteryalarda Türk kültürünü yansıtan birçok öğe bulunmasına rağmen bunlar asla yeterli değildir. Tespit edilen birçok öğe, kafeteryaların tamamında değil sadece birinde ya da birkaçında yer almaktadır. Bunun aksine aynı kafeteryaların tamamına yakınında yabancı ve popüler kültürlere ait çok daha fazla öğe yer almaktadır. Ayrıca bu mekânlarda Türkçe bilincinin ve sevgisinin yer aldığını söylemek de pek mümkün değildir. Özellikle incelemeye dâhil edilen kafeteryaların isimlerinin çok büyük bir bölümünün yabancı olması, bu durumun en net delili olarak gösterilebilir. Bununla birlikte birçok sözcüğün Türkçesinin değil de yabancı karşılıklarının kullanılması, hem Türkçeye hem de insanların Türkçe sevgisine ve bilincine zarar vermektedir. Son olarak bu kafeteryaların insanların zaman geçirmek için uğradıkları yerler olduğunu yinelemek de fayda var. Nitekim bu mekânlar, eski dönemlerdeki gibi müşterilerini eğitme ve geliştirme kaygısından uzak yerlerdir. Eski kahvehanelerde / kıraathanelerde olan tiyatro oyunları, âşık toplantıları, okuma faaliyetleri gibi etkinlikler; bu kafeteryalarda bulunmamaktadır. Bu durumu göz önüne alırsak bu mekânların tutarlı ve bilinçli bir şekilde Türk dilini, kültürünü, yaşayışını, inanışını, değerlerini yansıtmaya / yaşatma amacı ve kaygısı taşıdığı söylenemez.

KAYNAKÇA

- Alyılmaz, C. (2001). Bir asparagas haber ve kurt, dağ keçisi damga ve sembolleri üzerine. *Orkun*, 37, 14-17.
- Alyılmaz, C. (2003). Bugut Yazıtı ve anıt mezar külliyesi üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3, 11-21.
- Alyılmaz, C. (2015). *İpek yolu kavşağının ölümsüzlük eserleri*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2016). “Gobu”stan’ın gizemi (“Kıpçaklar” a giden yol). Ankara: Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları.
- Asker, R. & Asker, L. (2008). Kâşgarlı Mahmut ve 11. yüzyıl musikisi üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(1), 31-34.
- Boratav, P. N. (1997). *100 soruda Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Durbilmez, B. (2008). *Âşık edebiyatı araştırmaları: Taşpınarlı halk şairleri*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Ekici, M. & Fedakâr, P. (2014). Gelenek, aktarma, dönüşüm ve kültür endüstrisi bağlamında nazar ve nazar boncuğu. *Millî Folklor*, 101, 40-50.
- Eravşar, R. (2012). Âşıklık geleneği bağlamında “bağlama”nın Anadolu’daki yayılma alanları. *IJSES*, 2(1), 31-35.
- Genç, S. V. (2014). Osman Hamdi tablolarında hayvan figürleri. *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 61, 85-91.
- Hendrich, B. (2005). Alevilikte sazın belleksel ve iletişimsel boyutları. *Türk(İye) Kültürleri*, (Der: G. Putlar-T. Erman). İstanbul: Tetragon Yayınları.
- İnan, A. (1991). Divanü Lûgat-İt-Türk’te şamanizme ait kelimeler. *Makaleler ve İncelemeler*, 2, 317-321.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi (15. Basım)*. Ankara: Nobel Yay.
- Mert, O. (2009). *Ötüken Uygur dönemi yazıtlarından Tes – Tariat – Şine Us*. Ankara.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- Öcalan, F. Z. (2010). *Günümüzde nazarlık: formları, kullanım alanları ve işlevler* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ögel, B. (1989, 1995). *Türk mitolojisi (kaynakları ve açıklamaları ile destanlar)*. C I-II. Ankara.
- Örnek, S. V. (2000). *100 soruda ilkelerde din, büyü, sanat, efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Özarslan, M. (2001). *Erzurum âşıklık geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Polatcan, F. (2016). Evliya Çelebi Seyahatnamesi’ndeki epigrafik öğelere dair bilgiler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 56, 657-690.
- Şen, Y. (1998). Türk müziği eğitiminde bağlamanın yeri ve önemi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 4, 161-167.
- Uçkun, R. (2007). Afyonkarahisar’da nazarla ilgili inançlar. *VII. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 303-314, Ankara, Türkiye: Afyon Belediyesi Yayınları.
- Üçer, M. (1997). Sivas yöresinde nazarlıklar ve nazarla ilgili inançlar. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, 164-179, Ankara.
- Yardımcı, M. (1993). *Halkbilim ve edebiyat yazıları*. Malatya: Açıksoz Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

From the moment a nation existed on the stage of history until today, the gains gained or accumulated in the process, material and spiritual values are called culture. Culture is the essence of the life of a nation. Through this self he is known and known to the nation. For this reason, it is important to transfer this essence from generation to generation and to make the genius alive after thousands of years.

In the modern world, individuals and societies with whom these individuals are affiliated face many problems. Psychological, sociological, economic, political, etc. one of these problems, which has a very large variety, is the problem of transferring cultural genetics of societies to the future and thus being present in the future. Societies that can overcome this problem will ensure their future and will be able to continue their path in solid steps. The societies that fail to do so will be doomed to live under the yoke of other nations, such as communities that

lived in the past and do not know the name of the present, and to take their place in the dusty pages of history as assimilation over time.

The most important way to realize the culture transfer, which is a matter of life for the nations, is undoubtedly educational activities. Education, which is defined as the work of raising and culturing individuals in the direction of society, is the most important and sensitive way of carrying the cultural genetics of a nation to the future. Therefore, education activities should be planned and implemented professionally. The cultural values and characteristics of the nation should be well placed in formal and informal educational processes and should be adopted in each individual who forms the nation.

One of the important ways of carrying out cultural transfer and sustaining culture is through the fact that society has cultural elements and adopts a life that is suitable for these elements in everyday life. In other words, it is important for every individual in society to complete their deficiencies in language awareness, history awareness and culture awareness and to increase their sensitivity to these issues. Therefore, every Turkish citizen should have the values, Turkish, Turkish history, Turkish culture and heritage that make us in his daily life and strive to keep them alive.

The aim of this study is to determine the extent to which Turkish consciousness and various elements belonging to Turkish culture and civilization are reflected and maintained in the busy spaces located in the city center of Sinop. In this context, 10 cafeterias planned to be examined within the scope of the research have been identified. These 10 cafeterias were determined in Sinop city center by using random technique, which is one of the busiest cafes with the most customer potential. Although the research was the result of a descriptive study, the observation method was used during data collection. According to Karasar (2005: 168), "observation can be defined as a view and listening directed to specific goals in order to gather information about a particular person, place, event, object, situation or contingent. One of the most important differences in comparison with other techniques is that information obtained directly, not from others' reports and similar secondary sources." In this context, these 10 cafeterias were visited and their names, space designs and accessories were examined, and these items were evaluated in the context of Turkish culture, civilization, life, belief and Turkish language, and the related items were photographed as they were supposed to reflect these perspectives. In the analysis of data obtained by observation method, descriptive analysis method was used. The data obtained in the type of descriptive analysis are summarized and interpreted according to the previously determined themes (Yıldırım & Şimşek, 2003). According to this, the items obtained and photographed as a result of the

observation of 10 cafeterias were divided into headings and evaluated. Thus, it was aimed to reveal the reflections of Turkish culture, civilization, life, and faith in these 10 cafeterias together with Turkish consciousness and love.

The results of the survey have shown in general that although there are many elements that reflect Turkish culture in cafeterias located in Sinop province, these are never sufficient. Many of the items identified are located only in one or more of the cafeterias, not all of them. On the contrary, there are many more items belonging to foreign and popular cultures close to all of the same cafeterias. In addition, it is not possible to say that Turkish consciousness and love take place in these places. In particular, the fact that a large part of the names of the cafeterias included in the study are foreign can be shown as the clearest proof of this situation. However, the use of foreign equivalents of many words, not Turkish, both Turkish and people's Turkish love and awareness harms. Finally, it is worth repeating that these cafeterias are places for people to spend time with. As a matter of fact, these places are far from worrying about educating and developing their customers as they used to be. Theatre plays in old coffee houses / cafes, lovers ' meetings, activities such as reading activities are not available in these cafeterias. Considering this situation, it is not possible to say that these spaces have the purpose and concern to reflect / live the Turkish language, culture, life, beliefs and values in a coherent and conscious manner.